

Tabiiy kurord hududlarning huquqiy maqomi**Alloberdiyeva Durdona O'ktamjon qizi**

International school of Finance and
Technology instituti Fundamental iqtisodiy
fanlar kafedrası o'qituvchisi

Email: durdonallaberdiyeva@gmail.com

Annotatsiya: Tabiiy kurord hududlar inson salomatligi va ruhiy holatini yaxshilashda muhim ahamiyatga ega. Olimlar bu hududlarning o'ziga xos xususiyatlarini va ular inson organizmiga qanday ta'sir ko'rsatishini ko'p yillar davomida o'rganib kelmoqdalar. Tabiiy kurord hududlar tushunchasi Quyida bu boradagi muhim fikrlar va ilmiy nuqtai nazar keltiriladi.

Kalit so'zlar: Kurort, tabiiy hudud, raqobat muhiti, kurort zona, turizm sohasi, industriya, sanatoriy-kurort.

Hozirgi bosqichda bozor makonining turli darajalarida raqobatbardoshlikni ta'minlash mexanizmini shakllantirish XXI asr ikkinchi choragida jahon iqtisodiyotiga xos bo'lgan sifat o'zgarishlari orqali amalga oshiriladi. Axborotning ahamiyatini oshirish, munosabatlarning ko'p qutbli tizimiga o'tish, raqobat muhiti - bularning barchasi iqtisodiyot va jamiyatning izchil rivojlanishini ta'minlaydigan, shaxsning o'zini o'zi anglashiga, yangi g'oyalarning paydo bo'lishiga yordam beradigan muhim harakatlantiruvchi kuch bo'lib xizmat qiladi. Mintaqaviy miqyosda bu jarayonlar hududning roli va faoliyat ko'lamining o'zgarishiga, uning xalqaro maydonga chiqishiga, uning hududiy xususiyatlaridan xabardor bo'lishiga olib keldi. Bu esa raqobatbardosh mintaqaviy mahsulotni shakllantirish imkonini beradi. Kurort zonasining raqobatbardoshligini rivojlantirishning asosi uning elementlarining raqobatbardoshligi va maqsadlarga erishish uchun ularni tashkil etishdir. Maqsadlarni belgilash jarayoni doimo

muvofiglashtirish tizimi ekanligidan kelib chiqqan holda, elementlarni tashkil qilish va aniq vaziyatda maqbul echimni topish qobiliyati raqobatbardoshlikning ijobiy natijalarini ifodalovchi g'alaba qozonishda eng muhim hisoblanadi.

Kurort hududi raqobatbardoshligining rivojlanishi tahlili turizm sohasiga nisbatan raqobat nazariyasining rivojlanmaganligi va malakali mutaxassislarning etishmasligi tufayli mintaqaning raqobatbardosh pozitsiyasini shakllantirishda jiddiy qarama-qarshiliklar mavjudligidan dalolat beradi. Mavjud qarama-qarshiliklar mintaq subyektlari va mintaqaviy turizm mahsuloti iste'molchilari manfaatlaridan kelib chiqib, kurort hududlari raqobatbardoshligini shakllantirish va rivojlantirish jarayonlarini boshqarishning ilmiy asoslangan yo'nalishlari va mexanizmlarini ishlab chiqish zarurligini belgilaydi. Asosiy to'siq bu o'rganilayotgan kurortning boy rekreatsion salohiyati va undan sanoat miqyosida ham, milliy iqtisodiyotlar darajasida ham foydalanish samaradorligi o'rtasidagi nomuvofiqlikdir.

Ichki turizm industriyasining hozirgi holatining xususiyatlari asosan kurort biznesi rivojlanishining tarixiy jihatlar bilan belgilanadi. Mutlaq davlat monopoliyasi, vaucharlarni markazlashtirilgan taqsimlash, yagona kurort mahsulotini ommaviy iste'mol qilish o'sha paytdagi sovet turizm sektorini jahondan ajratib qo'yishga olib keldi va raqobat muhitining paydo bo'lish imkoniyatini inkor etdi. Shunday qilib, ushbu tizim O'zbekiston sanatoriy-kurort majmuasining bozor mexanizmlaridan to'liq mustaqilligini ta'minladi.

Turizm va sanatoriy-kurort sektori toifalarini ko'rib chiqish, bir-biri bilan o'zaro aloqadorlik darajasini aniqlash ularni tashqi va ichki turizm yo'nalishlarini birlashtiruvchi yagona "turizm industriyasi" tushunchasi bilan ifodalash imkonini berdi. Shuningdek, rekreatsion xizmatlarga bo'lgan talab va taklif o'rtasidagi munosabatlarni aks ettiruvchi mexanizm, rekreatsion mahsulotni shakllantiradi va ushbu mahsulotni sotib olish va sotish jarayonida paydo bo'ladi, rekreatsion xizmatlar bozorini tashkil qiladi. Ko'pgina zamonaviy bozorlarda bo'lgani kabi, dam olish xizmatlari bozorining o'ziga xos xususiyati raqobatdir, biz ushbu bozor subyektlarining ehtiyojlarini to'liq qondirish uchun

samarali iste'mol talabining cheklangan hajmi uchun turli darajadagi raqobati sifatida aniqladik. Kurort shahrining raqobatbardoshligi kontseptsiyasi aniqlandi, biz kurort hududining yuqori sifatli rekreatsion (va boshqa) xizmatlar va tovarlarni ishlab chiqarishda raqobatbardosh bo'lgan samarali, innovatsion tizimini yaratish qobiliyati sifatida ko'rib chiqishni taklif qilamiz. Ichki va tashqi bozorlar, hududning iqtisodiy salohiyatini ro'yobga chiqarish imkoniyati, aholining yuqori turmush darajasini ta'minlashga xizmat qiladi degan fikrdamiz. Taklif etilgan kurort zonasining raqobatbardoshligini kompleks baholash metodikasi hududiy kurort majmuasining raqobatbardoshligiga ta'sir etuvchi omillar guruhlarini aniqlashni nazarda tutadi. Tashqi omillarning ta'sir darajasini tahlil qilish (mamlakat rivojlanishining asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlari, turizm-rekreatsion kompleksning raqobatbardoshligini tahlil qilish, boshqaruv harakatlarining sifati va qonunchilik bazasini rivojlantirish) imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyodlar ro'yxati:

1. Reymers N.F. Nadejd na vjivanie chelovechestva: Kontseptualnaya ekologiya.- M.:Rossiya molodaya. «Ekologiya», 2022
2. Anisimov A. P., Ryzhenkov A. Ya., Charkin S. A. (2019) Ekologicheskoe pravo Rossii [Environmental Law of Russia], Moscow: Yurayt. Available at: <https://biblio-online.ru/bcode/431157> (accessed 1 September2019) (in Russian).
3. Федеральный закон от 14 марта 1995 г. N 33-ФЗ "Об особо охраняемых природных территориях" (с изменениями и дополнениями)
4. Жаворонкова Н. Г., Выпханова Г. В. 2019b. Проблемы совершенствования понятийного аппарата в сфере охраны и использования природных лечебных ресурсов, лечебно-оздоровительных местностей и курортов. Актуальные проблемы российского права. 4 (101): 186–194. URL: <https://doi.org/10.17803/1994-1471.2019.101.4.186-194>

5. Красс В. И., Вихрова В. А. 2017. Федеративные аспекты конституционализации правовых режимов особо охраняемых природных территорий. В сб.: Шагидуллин Р. Р., Кадырова Х. Р. (науч. ред.) Устойчивое развитие регионов: опыт, проблемы, перспективы. Казань: Академия наук Республики Татарстан; 640–643.
6. Environmental control and audit in nature management: a course of lectures. Krasnodar, 2015, 62 p.